

Đuka Marić

O CRKVENO-GLAZBENOM ŽIVOTU ĐAKOVA

(Prilikom 750-godišnjice povijesnog spomena)

Čovjek je vrlo interesantno biće. Ens intelligens, pa otud onda: ens loquens, ens cantans et ludens, ens scribens et - creans. Biće koje shvaća stvari oko sebe i zbivanja u sebi. I izražava to: govorom, pjevanje, pisanjem i svojevrsnim stvaranjem. Biće nad sva bića oko sebe. I takav je manje-više svaki čovjek. Takvi su ljudi po svojoj naravi.

Treba samo malo promatrati dijete kad počne tepati prve riječi i izricati prve pojmove na svom »materinskom« jeziku. A onda, također dosta rano, skladati svoje melodijice (ne jednolične, uvijek iste, kao kod ptica pjevica). Čak ih znade popratiti i potskocima, plesnim pokretima. Mali ens cantans et ludens. Tu je temeljna osnovica nekih budućih umjetnika: pjevača, svirača, kompozitora, plesača - velikana vjekova!

No, još nešto. Kao što je čovjek po naravi ens intelligens, tako je on - također po naravi - i ens religiosum: biće koje je lako uvjeriti o nekom Višem Biću. O Nekom koji je nad mamu i tatu i nad sve ostalo. Svejedno kojim izrazom, kojom rječju spominju to biće mama i tata i sva okolina: Dios, Deus, Gott, Dieu, Bog... Svakako, Netko viši od sviju ostalih. Netko koga kad ljudsko biće malo spozna, nekako posebno štuje. I već malo dijete izražava to začuđenim pogledom i - brzo - i sklopljenim ručicama. Lako prihvaća od majke jednostavno sročenu molitvu, pa i priprost kakav napjev.

I tako to ide od rana djetinjstva, preko burovnite mladosti i zrelih dana življenja i rada, do smirivanja starosti.

Povijest potvrđuje: da svako doba ima svoju religiju, vjerovanje i povjeravanje nekom Višem Biću. Uvijek su kod sviju postojale neke molitve i neki popratni napjevi, religiozne pjesme.

To je, sigurno, opća pojava među ljudima. Pismeno to potvrđuju i dvije eminentne religije: i tzv. starozavjetna-judejska i novozavjetna-kršćanska. Neka najkraći citati budu samo za podsjet! - U poznatim Davidovim psalmima zapisan je poziv: »Nrodi svi plješćite rukama, kličite Bogu glasom radosnim.. Pjevajte Bogu, pjevajte.. pjevajte Bogu pjevači vrsni!« (Ps. 47) - Ili tom slično: »Slavite Boga s bubnjevima, pjevajte Gospodinu s cimbalima!« - I kao odgovor na to: »Pjevat ću Bogu pjesmu novu.« (Ps. 36)

A Kristov Novi savez Boga s ljudima upravo je uokviren pjevanjem. Kod rođenja Kristova u čarobnoj božićnoj noći u Betlemu čuo se zbor, koji je »andeoski krasno« pjevao: Slava Bogu na visini - i mir dobrima na zelji! (Lk. 2,14). - Kad je Kristu došao kraj djelovanja iza zadnje večere s apostolima u Jeruzalemu, pred odlazak u Getsemani muka i uzlazak na Kalvariju smrti, stoji kratko zapisano: »Otpjevavši psalme izidoše na Maslinsku goru«. A otud u muke i smrt (Mt. 26,30).

Tako je pjesmom obilježeno i židovstvo i kršćanstvo. A i sve religije. Gdjegod ima religije (a gdje i kad je nema?) tu se čuje i pjesma, i glazba.

Povijesni podaci o pjesmi u Đakovu.

Kako svuda i uvijek po svijetu, tako je to bilo i u ovome našem Đakovu. I na ovom području sada nazvanom »ravnom Slavonijom«. Uz pjev ptica iz šuma i pjev pastira s polja i livada, pjevalo se napose i u prvoj đakovačkoj katedrali prije sedam i pol stoljeća. Gdje bi, ako ne tu? I kakva bi to bila katedrala bez pjesme i glazbe?

Kako je to bilo, zavijeno je u maglu daleke prošlosti. Pjesma se izgubi s nestankom glasa. Nema zapisa iz tih dalekih vremena. Ali zaključak je i opravdan i siguran. Kako svuda, tako i ovuda! Kako u svakom kraju, tako i u ovom hrvatskom zavičaju!

Iznijet ću kratko, u pregledu, ono što sam uspio pronaći idući tragovima zapisa i pisanih spomena o toj stvari.

Naš posebno poznati istraživač povijesti glazbe iz ovih krajeva (iz Osijeka) *Franjo Š. Kuhač* u svom većem članku *Glazba u đakovačkoj biskupiji*, objavljenom u knjizi »Spomen-cvijeće iz hrvatskih i slovenskih dubrava«, Zagreb 1900. na str. 298.-309. iznio je dragocjeni plod svojih proučavanja. Kuhač utvrđuje: »Za pučku našu glazbu najznamenitiji je dio ciele naše otačbine đakovačka biskupija (!).. tu je nastalo ne samo najviše najljepših lirskih pučkih pjesama, nego su se ovdje i najizrazitije ustanovile i usavršile osebine hrvatske narodne glazbe... u tom kraju Slavonije... (je) zaklonište hrvatske narodne glazbe... (tu) se nalaze najbolji i najobdareniji pučki pjevači, gajdaši, tamburaši i guslari.. imajući pjesnički i glazbeni stvaralački dar« (str. 298). Odmah uz to primjećuje: »U vrijeme Turaka nije bilo u Đakovu kršćanskog hrama, niti su đakovački biskupi imali stalna prebivališta... kad su Turci izagnani, nastaniše se biskupi u Đakovu«. - Tako Kuhač za uvod svojim otkrićima o glazbenom životu u Đakovu.

No, iza nestanka Turaka iz ovih krajeva počinje, uz sve ostalo, i glazbeni život u đakovačkoj katedrali, kakvagod ona bila. - Poturski biskup *Juraj Patačić* (1703.-1716.) podiže prvu malu katedralu na mjestu na kome je prije Turaka stajao hram sv. Petra, koji su Turci bili srušili. Tu je prvu crkvu povećao i poljepšao Patačićev nasljednik *Petar*

Diacovensia 1/1995.

Bakić (1716.-1749.). Ovaj je nabavio orgulje za svoju katedralu i namjestio stalnog organista. Eto prvih lijepih zapisanih podataka!

Antun Mandić (1805.-1815.) doista je kao biskup bio sveopći poduzetnik na mnogim područjima obnoviteljskih briga. Erudit, poliglota, uspješan organizator. Čim je postao đakovačkim biskupom, pobrinuo se i za pjevački zbor sastavljen od regensa chori i tri koraliste. I - upravo nevjerojatno - on je za regensa chori svoje katedrale uspio dobiti u Beču Jakoba Heibla. -

Jakob Heibl (1763.-1826.) rođen je u Grazu. Mlad se posvetio glazbi i istaknuo na tom polju, napose kao odličan pjevač tenorist. Brzo je dospio u Beč i uključio se u poznatu Schikanderovu glazbenu grupu. Prvo kao pjevač, a poslije i kao kompozitor. Tu se upoznao s mladim slavnim Mozartom. Povezali su se ne samo glazbeno, nego kasnije i rodbinski. Mozartova žena Konstanza je bila iz glazbene obitelji Weber (daljnji rod znamenitog kompozitora Karla Marije Webera). A naš Heibl je oženio najmlađu Webericu Sofiju. Tako su Mozart i Heibl bili povezani i ženidbenim vezama. Heiblova kasnija žena, s kojom se (1806.) vjenčao u Đakovu, bila je miljenica Mozartova. Ona je bila uz njegovu bolesničku i smrtnu postelju, kad se (1791.) svjesno spremao za preranu smrt (35 god.) i pisao, od nje u krevetu podržavan, svoj Requiem. Ona ga je, uz nekoliko osoba, i ispratila do groba. Tako je, eto đakovački regens chori J. Heibl bio povezan s izuzetnim muzičkim genijem Mozartom.

Heibl je upravo kradom nestao iz Beča i našao se u Đakovu. I tu je sa svojom Sofijom proveo 20 godina. Bio je vrlo aktivan: i kao zborovođa, organist, ali i vrlo plodan kompozitor. Mandić je izgradio i koralističke kuće u kojima se lijepo živjelo i svakog se dana pjevalo u katedrali. A Heibl je bio plodan kompozicijama baš za katedralu. Ostalo je iza njega 14 misa skladanih za pjev uz pratnju orgulja, pa i malog orkestra. A ima i brojne vrlo pjevne druge stvari (moteti, litanije i sl.). - Heibl je nakon 20 godina djelovanja u Đakovu umro i ovdje je pokopan (1826.). A njegova je vjerna Sofija iza tog otišla u Salzburg, Mozartovoj udovici koja se preudala i kod koje je do kraja živjela. Doista, interesantni poznati počeci glazbenog života u malom biskupskom Đakovu!

Iza plodonosna djelovanja biskupa A. Mandića bio je biskup đakovački *dr. Mirko Karlo Raffay* (1816.-1830.) istaknut kao znanstveni udionik u crkvi.

Dr. Pavao Sučić de Pacser (1830.-1834.) bio je Subotičanin »ugarski Hrvat«. Za njega, u spomenutoj knjizi »Spomen-cvijeće«, bilježi N. Andrić, da je »g. 1831. primio kao klerike u sjemenište: Strossmayera, Tordinca i Topalovića«. I dalje: da je bio čovjek vrlo dobre ćudi i

plemenita srca. I za nas još curiosum: »klerike (je) sam poučavao u crkv. pjevanju, pa je mnoge napjeve crkv. pjesama - osobito božićnih - upravo on donio iz bunjevačkih krajeva u Slavoniji (str. 184).

Josip Juraj Strossmayer (1850.-1905.) od posebnog je značenja za svu našu hrvatsku kulturu, pa i za glazbu i pjevanje u njegovoj novoj katedrali. Sve je kod njega bilo na visokom nivoeuu! Sve u punom skladu!

Vrijedni i zaslužni povjesničar biskupije, pogotovo Strossmayerova vremena, kanonik i profesor *Matija Pavić*, u svojoj knjizi »*Biskupijsko sjemenište u Đakovu*« 1806.-1906., Đakovo 1911. - u poglavlju »Rodoljubni život u alumnatu« (str. 345) piše: »Na koncu, istini za ljubav, ne smijemo zaboraviti pjesme i glazbe, kako duhovne tako i rodoljubne«. I navodi velik broj imena povezanih uz tu vrstu djelovanja crkvenih ljudi u Đakovu. On piše: »U sjemeništu, (u) poglavarima i učiteljima i pitomcima, našla je naša popievka najvećih prijatelja. Ravnatelji katedralnoga kora, koji je počeo iste jeseni kada i sjemenište, ter skupa s ovim proživio prvo stoljeće opstanka svoga (1806.-1906.) bijahu, redovito barem, i učitelji crkvenoga, a poslije i rodoljubnoga pjevanja. Za prvih 20 godina obnašao je službu ravnatelja Jakob Heibel, šurjak glasovitoga Mozarta, za njim Josip Blum, a kašnje Adam Rüttiger - u prvj polj stoljeća; drugu polovinu vieka izpuniše članovi obitelji Trišler: otac Ivan, i dva sina njegova Dragutin i Ivan. U ovaj niz ide i Ivan Hummel.. neko doba učitelj đakovački«. - Pavić dalje nastavlja: »Smisao za pjesmu rodoljubnu unio je u alumnat najprije Mato Topalović (Tamburaši ilirski 1842.), a raznieše ju iz sjemeništa učenici njegovi Ilija Okrugić i Ivan Tombor diljem cijele biskupije. Sva trojica njih bijahu pjevači i izumioi lijepih, lahkih meloda; a biskupov dom, uz sjemenište, iza g. 1860. imao (je) prilike svake godine, da vidi i čuje glazbeno-pjevačke svečanosti, pri kojima su sudjelovali i poglavari sjemeništa. Historičko lice biskupovo obasjavalo je samo ovu glazbu i popievku. Njegovom pomoći je i prof. *Hinko Hladaček* osnovao pjev. sbor u Đakovu (c. 1864.) jedan od prvih one dobe, iza "Zore" karlovačke i "Kola" zagrebačkoga, u kojem su sudjelovali mladi učitelji, pripravnici i građani đakovački. Dušom sbora ostao je za cijelo (vrieme) Hladaček. Uz njega su znali na koru katedralnom sudjelovati kao pjevači prof. Julio Liebald i Vilim Korajac i prebendar Julijo Vončina. Iza odlaska Hladačeka u Gradište (1873.) bio je središtem glazbe i popievke, duhovne i rodoľjubne, *Josip Valinger* (r. 20. siječnja 1846.), od 1869. duh. pomoćnik u Đakovu, a za tim prebendar i tajnik biskupov (1877.-1882.). Oko J. Valingera kretao se je u Đakovu nuz cijeli decenij glazbeno-pjevački život u sjemeništu, u katedrali, u pjevačkom zboru. Njegova je zasluga, što je pjevanje crkveno povraćeno svojemu izvornomu duhu; njegovu su predaju zadržali i kašnji učitelji pjevanja u alumnatu, braća Trišleri, koji su samo na poticaj i preporuku Valingera

svršili orguljašku školu u Pragu (1876.-1880.). Oni su iza g. 1882. dalje upravljali celim glazbeno-pjevačkim životom u Đakovu i naročito u alumnatu i u novoj katedralci.«

Tako je M. Pavić sažeo kratko sav glazbeni život Đakova kroz sto godina. On zapisuje dalje, da je i u gradskom zboru »Sklad - Preradović« tada »sudjelovao... znatan broj domaćih svećenika, neki upravo kao redoviti pjevači, a neki prilikom svečanosti«. Pavić dalje spominje i još neka imena »glazbeno vudrena«. »Među svećenicima našim vješti su bili raznim strukama glazbe (orgulje, harmonij, glasovir, gitara, flauta, gusle).« I uz neke već spomenute: Hinka Hladaček, Josipa Valingera, Julia Liebalda, Iliju Okrugića navodi: dr. Angjelka Voršaka, posv. biskupa, pa Ivana Tombora, Stjepana Keleka, Ljudevita Topolkovića, misionara u Biogradu, Franju Vuljaka, Franju Perčića. Sjemenište je bilo pravi »seminarium-rasadište svega glazbenoga i pjevačkoga rada u biskupiji cijeloj, a posebice u samome Đakovu« (str. 345-347).

Koliko imena! A iza svakog imena život i djelovanje, pa i na glazbenom polju, napose pjevanju po crkvama diljem sve biskupije đakovačke i srijemske, od Broda do Zemuna i Petrovaradina. A tako je i lik biskupa Strossmayera stavljen u pravi okvir. Njegovi su tajnici Hladaček i Valinger bili voditelji i animatori pjevanja u Đakovu, a preko svojih učenika i po svoj ovoj biskupiji.

Samo po koja kratka bilješka uz pojedina gore spomenuta imena.

Hinko Hladaček (1837.-1891.) nakon prvog djelovanja uz Strossmayera otišao je za župnika u Gradište kod Županje. Po zapisu njegova nasljednik na toj župi, poznatog etnologa Josipa Lovretića: Hladaček je trajnim trudom svoju župu obogatio skladnim i raznolikim crkvenim pjevanjem. Krajem života bio je župnik u Berku (u Srijemu) kod Vukovara (Korespondencija Rački-Strossmayer, III.32). Otužno je završio život u Vukovaru.

Josip Valinger (1846.-1911.) bio je tajnik Strossmayerov, kao i Hladaček, a zatim župnik u Vrpolju. Ostao je i dalje glazbeno aktivan. Ima i njegovih kompozicija koje su ostale korištene sve do naših dana (»Padaj s neba, roso sveta...«). Ima ih u starom crkvenom Kantualu. Valinger je umro u Vrpolju i pokopan na tamošnjem groblju 1911. Za nj je zapisano: »Valinger je bio ličnost poznata na daleko, posvuda poštovan i ljubljen« (Cecilija 1911. str. 66).

Ilija Okrugić »Srijemac« (1827.-1897.). Rođen u Karlovcima u Srijemu. Poznat kao književnik. Al eto i glazbeno interesiran. Za nj piše Kuhač: »ishitrio je nekoliko melodija za pjesme koje je sam i spjevao«. Komponirao je vrlo pjevnu božićnu misu i više božićnih pjesama. Umro

Diacovensia 1/1995.

je kao župnik Petrovaradina i ondje pokopan u lijevom zidu hodočasničke crkve.

Pravi pojam glazbenoga života u Đakovu, i u katedrali i u gradskom životu, bili su članovi obitelji Trišler, njih cio niz.

Ivan Trišler je u Đakovo dospio iz Češke. On je začetnik te glazbene obitelji ovdje. Držao je pjevanje na visini u staroj katedrali i ušao u novu katedralu (ovu) kao voditelj pjevanja. No, glazbenim je darom zadio svoje potomke Dragutina i Ivana Nepomuka. Ove je Strossmayer poslao u Prag da se usavrše orguljski za vođenje pjevanja u novoj katedrali.

Dragutin Trišler (r. 1857. u Đakovu) upućivan je po ocu od malih nogu u glazbu. Kao dijete od 9 god. već je svirao orgulje. Vrativši se iz Praga, naslijedio je oca kao organistu katedrale. Bio je zborovođa i gradskog pjev. zbora »Sklad«. Uglazbio je mnogo crkvenih, ali i svjetovnih skladbi. Skladbe su mu vrlo uspjele. Darovit muzičar! Poslije (1903.) prešao je u Strossmayerov rodni grad Osijek, u drugu Strossmayerovu veleckrvu u Gornjem Osijeku. I tu je vodio glazbeni život sve do smrti (+ 1915.). No, svoj je dar namro svojoj djeci, koju je uveo u taj svijet glazbe. Njegov sin Emanuel je bio gornjogradski organist i zborovođa do iza drugog svjetskog rata. A ostala su mu braća vodila pjevanje u drugim osječkim crkvama.

Ivan Nepomuk Trišler (r. 1861. u Đakovu) naslijedio je svoga brata Dragutina u đakovačkoj katedrali. Bio je odličan pijanist, okretan organist, uspješni organizator pjevanja i popratne glazbe. Zapisano je: kao čovjek jako dobar, velik šaljivdžija, poznat ne samo u Đakovu nego i po svoj Slavoniji. Dosta rano je stao kuburiti s očima i pobolijevati. Umro je u Đakovu (1922.) u 61. godini, kao i brat mu u Osijeku. Pokopan je u Đakovu uz veliku nazočnost i žalost građana.

Uz katedralu u Đakovu, sve tamo od biskupa A. Mandića, bio je i stalan zbor koralista. Mala grupa glazbeno naobraženih ljudi, namještenih da u katedrali svakog dana, a pogotovo nedjeljama i blagdanima, uzveličavaju bogoslužje svojim pjevanjem. Tako je to bilo tada po Evropi. Tako i u provincijskom trgovištu Slavonije - Đakovu.

Prvi takav zbor koralista skupio je biskup Mandić, koji je uspio za to pridobiti sposobnog i znamenitog Jakova Heibla. Uza nj su poznata imena i ostale trojice. Spominje ih svećenik slavonski književnik Adam Filipović Heldenstalski (1782.-1871.), dugogodišnji župnik u susjednim Gorjanima. On u svojoj knjizi »Život velikog biskupa prvelikog domorodca i največehga priatelja nachega Antuna Mandića« izdanoj 1823. u Pečuhu, piše u stihovima, XXXII. pjevanju gdje stoji ovo:

Diacovensia 1/1995.

»Dok Kertiza biskup bie,
Mechtar shkulski sam
u orgulje svira prie
pod svetima svim Missam

A kad Mandich Biskup nasta
slavu Boxju dixe on
s Vichnicih se u tom sasta,
da se brinni sa Cerkvom.

Pak dovede Orgabistah
Orguljacheh da velim
Iz dalekog sebi Mista
s Perron pishem veselim.

Heibl i Becs svoj ostavlja
Bortlik pako pimski Svit,
Svetu pismu da sastavlja
s chimche Boga proslavit.

Geller pako s Gellericom
od Kalocse dolazi.
Ulrich tada i on dojde
u Đakovo pivat moch...

Eto, iz tih starih stihova imena prvoga koralnog zbora: Heibl, Bortlik, Geller i Gellerica. Najznačajniji i najvažniji je, dakako, Heibl.

Kasnije su poznata imena koralista Slovenaca: Franjo Stare, Janko Poznič, Ivan Ocvirk i Josip Koželj.

Nakon smrti zadnjega đakovačkog Trišlera Ivana postao je organistom *Franjo Stare*, jedan od koralista. On je i zborovoda i učitelj pjevanja u sjemeništu. Bio je oduševljeni cecilijanac, pristaša obnove crkvenoga pjevanja. Javljao se iz Đakova u glazbenoj reviji »Sv. Cecilija«. Slao je onamo i svoje glazbene priloge.

Strossmayer, graditelj ove prekrasne i skladne, a narodu tako bliske katedrale, pobrinuo se i za odgovarajuće i katedrali prikladne, dorasle *orgulje*. Nabavio je što je tad bilo najbolje u Evropi. Naš poznati orguljaški umjetnik Franjo Dugan je pun pohvala nakon posjete Đakovu i prvog ogleda orgulja. U »Ceciliji« je zapisao: doista divne, voluminozan zvuk što ispunjava sav golemi prostor, materijal prvoklasni, pravo remek-djelo orguljarske umjetnosti, za svoje vrijeme najbolje u našoj državi. Djelo firme Steinmayer & Comp iz Oettingena. Te su orgulje stradale prilikom čišćenja i uređivanja u noći 23. VI. 1933. Do temelja su izgorjele (nikad nije spomenut uzrok požara). Bio sam zaprepašteni promatrač požara, koji je prijetio da ošteti i samu katedralu. No, odmah se javila briga za nove orgulje. Kako bi katedrala bez dostojna instrumenta? I za 3 godine postavljene su nove, sadašnje orgulje. Djelo tvrtke Franc Jenko, Šent Vid nad Ljubljano. I za te je Dugan izrekao punu pohvalu: da su dobar nasljednik onih prijašnjih.

Vodstvo pjevanja u katedrali od god. 1925. preuzimaju profesori bogoslovije, mladi rimski doktori bogoslovlja. Oni su, zanimljivo, vodili pjevanje u rimskom bogoslovnom zavodu Germanikumu. Prenijeli zanos i umijeće za pravo crkveno pjevanje ovamo u ovo naše Đakovo.

Dr. Zvonimir Marković (1897.) bio je cantus magister, voditelj pjevanja rimskih Germaničara. Nije bio posebno glazbeno spreman. Ali je bio odličan uvježbatelj i voditelj pjevanja. Organist je u to vrijeme Stare.

Dr. Pero Ivanišić »Crnkovački« (1900.-1946.) bio je također cantus magister Germanikuma. No, imao je glazbenog talenta. Bavio se privatnim komponiranjem i imao u tom uspjeha. To je činio u Rimu, tim se usputno bavio i ovdje u Đakovu. Mnogo mu je stvari tiskano u »Ceciliji«. Većinom su to mise i moteti za muški zbor, jer je bio dirigent bogoslovskog zbora. No ima i dobre stvari za mješoviti zbor, pa napose za troglasni zbor i za pučko pjevanje. Sve je vrlo melodično i prihvaćeno i uvedeno u stalno pjevanje. Velik je opus njegovih glazbenih djela. Zapisan je Ivanišić i u povijest glazbe kao dobar kompozitor. Umro je i pokopan (1946.) u Đakovu.

Stjepan Lourić (1903.-1982.) također je glazbeni amater s osnovnom glazbenom podlogom, ali sa sigurnim talentom i velikim interesom za glazbu. Šteta da mu nije omogućen studij. Skladao je većinom stvari svjetovno-narodnog sadržaja za muški zbor. No, ima i uspješnih i štampanih stvari crkvenog sadržaja. Umro je i pokopan ovdje u Đakovu.

I iza ove dvojice više nema produktivnih svećenika glazbenika u Đakovu. Reprodiktivnih ima. Profesori bogoslovije vode i dalje pjevanje bogoslova u katedrali. I sam sam to činio za vrijeme studija i kratke profesure ovdje. Bio sam kratko dirigent i građanskog pjev. društva »Preradović«. I uveo sam taj zbor, kao mješoviti, da pjeva prvih nedjelja u katedrali.

Nikako ne smijem ispustiti još jedno žarište crkveno-glazbenog života u Đakovu. To je središnji *Samostan č. sestara sv. Križa* u Đakovu. One su vodile mlade Đakovčane u prvo poznavanje glazbe: glasovir, violina, gitara, citra. Vodile su pjevanje u svojim školama. Gajile su uvijek dobro spremljeno pjevanje u svojoj crkvi sa svojim mladim sestrama. Rado slušani i prihvaćeni troglasni ženski zbor sestara. Imale su uvijek dobre orguljašice. Iza smrti zadnjeg orguljaša svjetovnjaka Franje Starea, sestre su orguljašice i u katedrali. Prva je bila s. Rafaela Franc, pa s. Karmela Dominković. I sada već dugo vremena s. Svjetlana Paljušević.

Eto pregleda crkveno-glazbenog života u našem sedamipovjekovnom jubilarcu gradu Đakovu.

Diacovensia 1/1995.

Pjevalo se ovdje, kao i svuda, od vjekova. Pjevalo se po kućama, poljima, livadama. Najviše, dakako, skupno u crkvama, najviše u katedrali. Pjevalo se kroz toliko vjekova sve do hvaljenih »Đakovačkih vezova«. I pjevat će se, dok je raspjevanih i đakovačkih i drugih srdaca!

Literatura za referat: O crkveno-glazbenom životu Đakova

- 1) Cepelić-Pavić: *Josip Juraj Strossmayer* - Zagreb, 1900.-1904.
2. Cepelić-Pavić: *Spomen-cvijeće iz hrvat. i sloven. dubrava*, Zagreb, 1900.
- 3) Matija Pavić: *Biskupijsko sjemenište u Đakovu 1806.-1906.*, Đakovo, 1911.
- 4) Dr. Mato Horvat: *Spomenica hrv. pjev. društva »Sklad-Preradović«* Đakovo, 1939.
- 5) Revija »*SV. CECILIJA*« (CEC) od god. 1907. do 1943.
- 6) Emericus Gašić: *Brevis conspectus dioec. bosnien et sirmien Osiek*, 1994.